

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Else Riisager

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

“Paaske-Lilien”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Tilblivelse og opbygning
- 2 Danne-Virke og Grundtvig
- 3 Paaske-Lilien
 - 3.1 Prolog
 - 3.2 Drama
 - 3.3 Epilog
- 4 “Paaske-Lilien” i forskningen
 - 4.1 Hilsen til Jens Baggesen
 - 4.2 Efterklangsbevidsthed
 - 4.3 Lyrik versus drama
- 5 Efterliv
- 6 Anvendt litteratur

1 Tilblivelse og opbygning

“Paaske-Lilien” udkom i fjerde og sidste hæfte af *Danne-Virke*, bind 2, den 27. maj 1817. Værket er fra Grundtvigs hånd en sammensat, lyrisk-dramatisk komposition og er blevet kaldt et litterært eksperiment (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 727). Teksten indledes med en prolog på 13 ottelinjede strofer, hvor digteren som afsæt stiller en række spørgsmål til liljen. Spørgsmålene sætter gang i en billedrig associationsrække om blomstens betydning. Efter prologen følger et mysteriedrama i hovedsageligt blankvers. Tiden for dramaet er fra prologens nutid rykket tilbage til natten for Jesu opstandelse påskemorgen, og scenen er sat uden for Jesu grav. Fire romerske soldater og en farisæer veksler synspunkter på Jesus og korsfæstelsen. Dramaet afsluttes

under selve opstandelsen med lovsang af ærkeenglen Gabriel og et englekor. "Paaske-Lilien" afrundes med en epilog på otte strofer. Digteren føres tilbage til sin samtid i en nu afklaret sindstilstand. Hele bevægelsen tilbage og frem i tiden er blevet karakteriseret som digterens "indre pilgrimsfærd, der er tilbagelagt med personlige erfaringer som bedesteder" (Sandstrøm 2013, s. 88).

Det overleverede manuskriptmateriale synes at vise, at indledningens digt og dramaet er skrevet i den rækkefølge, som trykket viser. Således findes prologens afslutning og dramaets begyndelse på samme blad (jf. Lundgreen-Nielsen 1980, s. 717). Der er yderligere indikationer på, at Grundtvig har skrevet "Paaske-Lilien" netop omkring påsken 1817, hvor påskedag faldt den 6. april, og i hvert fald efter april måneds begyndelse (Brix 1938, s. 164).

2 Danne-Virke og Grundtvig

Tidsskriftet *Danne-Virke* udgav og skrev Grundtvig egenhændigt i årene 1816-1819. Det blev i alt fire bind à fire hæfter, og hvert bind var forsynet med en fortale, der fulgte med sidste hæfte af årgangen. Således findes i dette hæfte en fortale dateret den 13. maj, hvor Grundtvig nok bemærker, at tidsskriftet har fået flere købere med andet bind (1817a, s. III), men samtidig beklager han sig over, at han gennem 10 år generelt er blevet misforstået i Danmark på trods af, at hans anstrengelser kun er gået i en retning, nemlig opofrelsen af alle hensyn for sandheden (s. VI). En mindre standhaftig forfatter kunne lade sig friste til at nedlægge hele sin skribentvirksomhed, men Grundtvig vil som Herder nu skrive for de døde, dem i fortiden, han holder af, da de kommer tilbage som eftertid (s. VI; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 716; Jensen 1995, s. 384). Når Grundtvig kan fastholde sin forfattervirksomhed, er begrundelsen, at han finder vederkvægelser i det, som andre kritiserer for at være "*cras og bogstavelig Christendom*" (s. VI f.).

Hensigten med *Danne-Virke* var fra Grundtvigs side at skabe et åndeligt dansk forsvarsværk, der kunne stå fast mod oplysningstidens påvirkninger sydfra. Han stiller sig i tidsskriftet kritisk over for den tyske idealisme, materialismen og den i hans øjne tiltagende ateisme og fornuftstro. Flemming Lundgreen-Nielsen har givet en alsidig karakteristik af tidsskriftets indhold (1980, s. 850-856). Grundvolden i denne åndlige fæstning er Jesus Kristus, som er grundlaget for kirken og kristendommen og følgelig også for historien. Grundtvig formulerer en begrundelse herfor i fortalen til *Danne-Virkes* tredje bind:

thi det var jo umuligt, at en Lærdom der aabenbarer Guds Forhold til Verden og Mennesket, Menneskets Bestemmelse, og Maaden, hvorpaa samme ene kan opnaaes, at den Lærdom kunde være sand, uden at finde sin Stadfæstelse overalt i Verden og Mennesket ∴ i alt Timeligt (1817b, s. X).

Dette timelige aspekt af menneskets tilværelse, historien, var i denne periode af største betydning for Grundtvig både som digter og historiker. I foråret 1817 står han over for udgivelsen af den digre *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum* (1817) og er desuden i gang med sine oversættelser af Saxo, Snorre og det angelsaksiske kvad om Bjovulf. Han er placeret i periferien af det

københavnske åndsliv på grund af sin kritiske og bedrevidende natur og stærke luthersk-ortodokse bibeltro overbevisning. Han havde ikke haft held til at opnå fast gejstligt embede, og ansøgningerne om historieprofessorater i Kristiania og København var ikke blevet imødekommet.

Danne-Virke er et tidsskrift, hvor “Historien og dens *Opkomst* [dvs. udvikling, fremgang]” er, hvad Grundtvig “uafladelig har for Øie” (Grundtvig 1816, s. XI). Indholdet er af skiftende karakter, og i sin beskrivelse af det benytter Grundtvig et organisk billedsprog, hvorefter bidragene inddeles i to grene, den ene frugt bærende (prosaafhandlingerne), den anden med blomster og blade (digte, folkeviser, ordsprog, oversættelser og litteraturhistoriske meddelelser) (s. XII).

3 Paaske-Lilien

“Paaske-Lilien” er en af blomsterne i *Danne-Virke*. På Grundtvigs tid blev liljen ikke anset for at være en prydblomst. Karakteristikken: “Bonde-Blomst fra Landsbye-Have, / Uden Duft og Pragt og Skiær!” (strofe 1) skal altså forstås bogstaveligt. Gennem værket udfoldes påskeliljens medbetydninger og dens præcise symbolbetydning. Den omdannes gennem digterens syn fra en bondeblomst til et symbol på opstandelse og bliver et vidnesbyrd om opstandelse i samme ret som evangeliet (Toldberg 1950, s. 216). I det følgende skal hovedtrækkene af “Paaske-Lilien” fremdrages med støtte fra især Lundgreen-Nielsens gennemgang. For en egentlig fortolkning og hjælp til nærlæsning henvises til sekundærlitteraturen.

3.1 Prolog

I de første strofer stilles en række almene spørgsmål, der sætter digterens indre rejse i gang. Hvad vil bondeblomsten dog her i byen? Tror den, den er velkommen og tror den, at nogen fugl (digter) vil synge (digte) om den? Med en indirekte reference til Holbergs *Hexerie eller Blind Alarm* (1731) minder digteren i strofe to om, at navnet påskelilje også benyttes som et øgenavn (Holberg 2016, 1. akt, 1. scene). Tror liljen, at digteren selv kan identificere sig med at kaldes sådan? Det kan digteren imidlertid bekræfte i tredje strofe: “Ja, du veedst til hvem du kom, / Vær velkommen, Paaske-Minde! / Du mit Hjertes Helligdom / Aldrig skal tillukket finde”. Fra at være en blomst er påskeliljen blevet et minde, som digteren vil dedikere sin bedste sang til. Mindet fører i strofe fire digteren til sine barndomsdage, til “Faders Have”, hvor blomsten sammenkædes med påskesang og kirkeklokkens ringen. I femte strofe intensiveres identifikationen mellem digter og lilje, og samtidig indføres troen med bibelallusionen: “Ved Guds Værk og egne Kaar, / Sig kun Verdens Daare skammer” (jf. fx Rom 1,16 eller 1 Kor 1,27). Påskeliljen tilføjes en religiøs dimension, som digteren også overtager: “Selv jeg paa den sorte Tilje [dvs. jord] / Nævner mig en Paaske-Lilje”. I strofe 6 fuldbyrdes sammenstillingen. Det er et fælles vilkår, at blomst og digter er udsprunget “i golde Egn” og ikke umiddelbart vækker nogen opmærksomhed: “Ved mit Syn kun den sig fryder, / Som har kiær hvad jeg *betyder*”. I stroferne 7-9 udvikles digtets religiøse dimension med en række bibelallusioner, der spørger til opstandelsens mulighed: “Stod Han op, som Ordet gaaer!” (strofe 7), og “Kan de Døde ei opstaae, / Intet har vi at betyde” (strofe 8). Tvivlen ryddes bort i

strofe 9 under en vision, som digteren har fået ved at drikke en "Draabe stærk" fra liljens "gule Bæger": "Vaagnende jeg seer de Døde / I en Paaske-Morgen-Røde".

Herefter skifter digtet karakter. Oplevelsen af påskeliljen som bebuder af opstandelse gøres almengyldig ved at lukke den prøvende forstand ind i teksten (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 721). Digteren vender sig i strofe 10 til Saga, personifikationen af historien. Hun betegnes som "de Dødes Tolk" for hvem, det må være muligt at genopvække de døde. Hvis ikke dette er tilfældet, må historien jo kasseres som erfaring (Holm 2001, s. 120). Muligheden for at forkaste historien som redskab, hvis den svigter digteren, gentages og forstærkes i strofe 11 og 12. I prologens sidste strofe opfordres Saga til svæve over tidens hav, "Did hvor Stenen Lyset dølger! / Svæv til Herrens lukte Grav!". Digteren vil følge med tilbage for ved selvsyn at bevidne opstandelsen, som var han et nytestamentligt vidne, og dermed efterprøves sandheden i Bibelens udsagn (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 722; Holm 2001, s. 121).

3.2 Drama

Sceneskiftet afføder en genreændring fra den lyriske udsigelse til et dramatisk replikskifte fremsat på blankvers med shakespearsk inspiration (Holm 2001, s. 122). Optrinet finder sted natten før opstandelsen uden for Jesu grav, hvor der er sat gravvagt (jf. Matt 27,62-66). Fire romere og en farisæer udgør persongalleriet. De to vagter, Tiberinus og Rufus, er fremstillet komisk som forvrøvlende og primitive figurer, der i dramaets indledning er med til skabe en overnaturlig stemning af gys og mystik (s. 295-297). Deres replikker står som kontrast til en efterfølgende filosofisk debat mellem hovedsmanden, Tacitus og en farisæer. Hver af de tre er tildelt to længere replikker.

Farisæeren har som den eneste ved selvsyn bevidnet et af Jesu mirakler, opvækkelsen af Lazarus (s. 299-302). Det til trods anerkender han ikke mirakler og er skeptisk over for muligheden af, at et menneske opstår fra de døde. Med sin skepsis får farisæerens beretning om Lazarus et bekræftende skær. Selv om han har set, vil han ikke tro, hvad han har set (Holm 2001, s. 122). Hans udgangsreplik, når han forlader scenen før Jesu opstandelse, er da også: "Jeg gaaer min Vei, thi mine stakkels Øine / Kan ikke taale meer, end de har seet. / Hvad ikke Øiet seer, ei Hjertet saarer, / Og nægte kan man hvad man ei har seet" (s. 316).

Hovedsmanden repræsenterer den dannede, rationelle åndsvidenskab. Han er en romer, der "traadte Børne-Skoene i Viisdoms Skole, / Hos Cicero, Horats, Ovid, Virgil, / Og lærde Overtroen at foragte" (s. 302). Farisæerens beretning afviser han som blot eventyr. Rygterne om opstandelse affærdiger han ligeledes, men vil dog ikke nægte, at "Jesus var en viis, gudfrygtig Mand" (s. 311). Forudsigelsen om opstandelsen tager han ikke bogstaveligt, den må forstås allegorisk som Jesu læres sejr (s. 313; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 723).

Tacitus er dramaets sidste figur. Han har ikke bevidnet selve korsfæstelsen, men har dog oplevet langfredags mørke og jordskælv (s. 306 f. og 315). Omstændighederne omkring korsfæstelsen kender han på anden hånd fra Tullius (s. 307-309). Tullius har som egentligt øjenvidne malende berettet for ham om røveren og om den uskyldige

Jesu lidelse på korset. Samlet har disse indtryk lagt kimen til en spirende kristen tro hos Tacitus, der fremhæver Tullius' beretning og forudser: "At der engang skal lægges noget til", men denne opgave ikke er hans, da "der maae andre Tunger til end min, / Om Sagnet her skal løbe foran Synet" (s. 309). Meningen er, at fortællingen om opstandelsen kan videregives i historien, hvorved synet igen kan fremkaldes (Holm 2001, s. 123). Tacitus har ikke haft brug for selvsyn for at bekræfte sin tro, og som den eneste oplever han opstandelsesunderet. Idet lyset samler sig, og englen kommer for at vælte gravstenen bort, er de andre figurer sunket om, kun Tacitus ser og udbryder: "O! Lys! o Glands! o nu opstaaer den Fromme! / Det tordner, ak! o Gud! i Jesu Navn" (s. 317).

Selve opstandelsen opleves gennem englesang. Replikernes dialogiske argumentationsform er lagt til side til fordel for jubelsang i hymnisk stil. Forbindelsen mellem jord og himmel er så at sige blevet åbnet. Engelsangen er sammenstykket af bibelske udtryk og referencer til forskellige steder i Bibelen. Verse målet er vekslende, mange steder med norrøne allitterationer og korte verslinjer. Grundtvigs inspirationskilde kunne være den tydelige bibelske parallel i englenes sang julenat (jf. Luk 2,8-14). Senere i 1817 digter Grundtvig med udgangspunkt i netop dette bibelsted "Morten Luthers Jule-Psalme" med den velkendte førstelinje "Det kimer nu til Jule-Fest".

Teologen Jørgen I. Jensen mener, at Grundtvig på dette sted bevidst lægger sig op ad det liturgiske drama, som genremæssigt hører til i middelalderen med dens mysteriespil. På den måde bindes to tidsepoker sammen, evangeliernes tid og middelalderen (Jensen 1995, s. 391). Det understøttes af Tacitus' tidligere ord, om at sagnet skal løbe foran synet, og i hymnens forudsigtelse "Tid! paa din Bølge, / Talløse Tusinder følge, / Kiækt i Hans Spor" (s. 321). Jensen formulerer det således, at Grundtvig har set, "at tiden er forløsningens dimension, at historiens bølger er fremtidens kristne bevidsthedsform" (1995, s. 392). Englekorets opfordring til at istemme lovsangen om budskabet "fra Syden til Norden" (s. 319) peger på evangeliets kommende udbredelse i sang og digt. Opfordring til lovsang er genkommende og slutter i en kulmination "Ton, Jord og Himmell, ton med os! / Halleluja! / Byd Graven Spot og Døden Trods! / Vær evig glad! og syng med os / Halleluja!" (s. 321).

Ærkeenglen Gabriels sidste replik til kvinderne, at for dem "skal i Norden, / Lyset opgaae" (s. 322), baner nu vej for igen at rejse på tidens bølge, væk fra graven og tilbage til den tid, digtet efterlod ved overgangen til dramaet.

3.3 Epilog

Vel tilbage i en afklaret sindstilstand anråbes Saga i de to første strofer af epilogen i en omvendt spejling af prologen. Nu har digteren med Saga fået "et sikkert Pandt / Paa en Paaske-Morgen-Røde" (strofe 1). Hun opfordres til at synge med digteren og "Trykke Liljen ømt til Bryst!". At historien har poesien i sig, udtrykkes med versene "At og du har Fugle-Tunge, / Høre Verden i min Røst!", en røst, der "skal huse Sagas Døde, / I en Paaske-Morgen-Røde!" (strofe 2).

Digteren vender sig til liljen i strofe 3-5. Påskeblomsten er, som den står på

forfædrenes grave, mere værd end rosen. Dens forkyndelse af en ny tid er garant for, at de døde igen skal opstå (strofe 3). I det jordiske liv vil liljen da anerkendes bredt som den blomst, der “Minder om den Morgen-Røde, / Mennesket stod op af Døde” (strofe 4). I femte strofe forsikres liljen trøstende, at “Verdens Spot skal overvindes”, hvis ikke det vil ske i det dennesidige, “saa gaae vi glade heden, / Og staae herlig op i Eden”.

Strofe 6-7 består af en række retoriske spørgsmål, hvor digteren standser op, idet han indser og udtrykker lykkelig vished om, at han allerede har vist sig som en skjald, der formår at live det døde op, endda med bifald: “Kalder Danmark mig ei Skjald, / Lytter til mit Tonefald!” (strofe 6). Det er ham forundt at se i Sagas spejl, og “Fortids Syner sammenføie, / Mærke dem med Sandheds Seigl!” (strofe 7). Opstandelse og historie findes i hans bryst, han mærker forfædrene vågne i sig som “livsaligt Minde” (strofe 7). Lundgreen-Nielsen har om ordet ‘livsaligt’ bemærket, at det et af Grundtvigs stærke ord, der i ældre bibelsprog betyder ‘benådet’, mens det andre steder betegner udbredelsen af kærlighed og glæde (1980, s. 725). Således afklaret placeres digteren og liljen som et fælles jeg i sidste strofes konkluderende forudsigelse om en kommende “Blomster-Tid i Norden”. I vintervejret står digteren som tegn for den opblomstring, der skal komme. De, der nægter at tillægge ham “Rosenduft og Sommerpragt!”, har ikke længere relevans, det har kun de, der “har kiær hvad jeg betyder!”.

4 “Paaske-Lilien” i forskningen

Gennem tiden er “Paaske-Lilien” blevet læst og fortolket forskelligt. Der hersker ikke enighed om, hvad digtet egentlig drejer sig om. Vilhelm Nielsen har givet en opsummering af forskningsresultaterne med udgangspunkt i Lundgreen-Nielsen disputats fra 1980 (Nielsen 1990, s. 253). Af øvrige centrale behandlinger kan nævnes Erik A. Nielsen 1982, Jensen 1995, Holm 2001 og Sandstrøm 2013, hvortil findes en række delvise behandlinger i Grundtvig-litteraturen.

4.1 Hilsen til Jens Baggesen

Hans Brix påpeger, at “Paaske-Lilien” rummer en hilsen til forfatterkollegaen Jens Baggesen. Blomstens navn var ikke blot et nedsættende øgenavn i samtiden hentet fra Holberg, men i særlig grad møntet på Baggesen, der gik for at være tidens (nu aldrende) store tilbeder og erotikker. Grundtvig havde støttet Baggesen i dennes litterære fejder, men var raget uklar med ham i årene 1815-1816 under det, Baggesen benævnte ‘Valhalla-Legen’ (Brix 1938, s. 163; se også [indledningen til “Rimelige Strøe-Tanker”](#)). I februar 1817 var de to dog blevet forsonet, og Brix ser et vidnesbyrd om denne forsoning i de verslinjer af “Paaske-Liliens” epilog, der lyder “Nu, saa gaae vi glade heden, / Og staae herlig op i Eden” (strofe 5). Versene er en reference til Baggesens spøgefulde lyriske dialog “Komfremmetlegen”, hvor en replik lyder: “O! jeg leger kun Komfremmet / Med min lille Søster Hanne, / Som for Spøg jeg kalder Nanne, / Mens allene to heneden / Barnligfroe vi vandre heden / Til vor rette Hiem i Eden” (Baggesen 1816, s. 365). Det er de afsluttende to vers, som Grundtvig følgelig skulle have taget til sig og drejet i sin retning. En forklaring på Grundtvigs hilsen

kunne være, at Baggesen sammen med J.L. Heiberg stod som to af hans betydeligste modstandere i samtiden. De havde ikke anerkendt eller forstået Grundtvigs gammeldags bibeltro udtrykt i forfatterskabet 1811-1815 (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 727).

4.2 Efterklangsbevidsthed

I *Danne-Virke* introducerer Grundtvig en ny poetisk genre, efterklangsdigtet. Disse er en slags metadigte, der tolker hans tanker og følelser i forbindelse med foreliggende digte fra den danske litteraturs tidlige historie. Det ældre digt er således grundlag for refleksioner og tolkninger, der bliver bearbejdet og overført til et nyt digt. Litteraten Poul Behrendt har kaldt "Paaske-Lilien" for "Grundtvigs mest fabelagtige efterklangsdigt" (1974, s. 167). Teologen Anders Holm anerkender i sin gennemgang af Grundtvigs samlede efterklangsdigte dette synspunkt, men kan ikke fuldt ud tilslutte sig, at "Paaske-Lilien" skulle være omfattet af denne særlige grundtvigske genre. Holm skelner mellem de efterklangsdigte, Grundtvig selv benævnte således i *Danne-Virke*, og de digte, som kan siges at have efterklangsbevidsthed. Det er en bevidsthed om, at al virkelighedsopfattelse er historisk, og nutiden skal "ses i historiens perspektiv, i stedet for at historien ses i nutidens" (2001, s. 70). Efterklangsbevidstheden ser Holm dog i høj grad opsummeret i epilogens sjette og syvende strofe, der udtrykker en "eksistentiel tilegnelse af den kollektive historiske erfaring" (s. 127).

4.3 Lyrik versus drama

Hvor forskningen traditionelt har øje for de lyriske kvaliteter i prolog og epilog, "et højdepunkt i Grundtvigs lyriske kunst" (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 717), fortolker Erik A. Nielsen "Paaske-Lilien" med udgangspunkt i den dramatiske del. Han anser genreskiftet som værkets dybsindigste pointe: "Fra Grundtvigs hånd er Paaske-Lilien opbygget som én sammenhængende erfaringsrække, forløbende som en vældigt voksende symboltydning, hvis sprængkraft på et bestemt sted bliver så stor, at skiftet fra lyrisk til dramatisk udsigelse fremtvinges" (Nielsen 1982, s. 336). Det er i særlig grad Gabriels og englens hymner, Nielsen anskuer i en større kontekst som et forvarsel om den senere salmeproduktion. Grundtvig havde i 1817 endnu ikke fundet den salmetone, som han mente måtte til, hvis den danske kirke skulle fornys (jf. Jensen 1995, s. 382 f.).

Selve dramagenren havde Grundtvig beskæftiget sig med i sin ungdom, og interessen var igen blevet vakt i foråret 1817. I Grundtvig-arkivet findes fra dette år et udkast med overskriften "Et Par Ord om den dramatiske Digte-Konst" ([fasc. 163.2](#)). Lundgreen-Nielsen sammenfatter Grundtvigs holdning til dramaet på den måde, at det har en særstilling blandt de digteriske former, fordi "det knytter poesien til historien og folkene til dem begge". Dramaet er en genre, der formår at komme ud til folket og "bogstaveligt for dets øjne demonstrere religionens og historiens liv". Konklusionen er, at i 1817 er dramaet simpelt hen den fornemste digtart for Grundtvig (1980, s. 773). "Paaske-Lilien" viser sig dog at være blandt de sidste af Grundtvigs dramatiske arbejder. Hans senere forhold til teatret er blevet kaldt ambivalent af Vilhelm Nielsen. På den ene side vedbliver Grundtvig at fremhæve den

dramatiske poesi, først og fremmest Shakespeare og det gamle græske drama, på den anden side har selve teatret karakter af noget uægte og kunstigt. Dramaet fortrænges i Grundtvigs bevidsthed til fordel for kirken og skolen (Nielsen 1990, s. 265). Det er således væsentligt at skelne mellem dramaet som litteratur og belæring, noget Grundtvig kunne glædes ved, og skuespilkunsten samt den praktiske iscenesættelse på teatret, som han foragtede.

5 Efterliv

Som de fleste af teksterne i *Danne-Virke* fik "Paaske-Lilien" kun sparsom opmærksomhed efter sin udgivelse (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 699). Grundtvig har imidlertid halvandet år efter udgivelsen kunnet glæde sig over Jens Baggesens bedømmelse og kommentar i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, den 24. oktober 1818:

at, saa høit jeg ogsaa skatter den hensovne Øhlenschlægers Nordiske Digte, *Grundtvigs* i samme Aand og Tone ere min Digttersands endnu kjærere, og at det eeneste himmelske Digt af Dannevirkes aandelige Opbygger: *Paaske-Liljen*, har ikke blot baade for mit Hoved og Hjerte meere Værd end alle Øhlenschlægers Skuespil og Sange; men at jeg har Øieblikke, hvori jeg heller gad have skrevet dette eene høie, dybe, aandrige, tankefulde, med intet andet lignelige Qvad, end mine egne samtlige, paa min Kritiks Guldvægt deraf opvippede danske Digte (Baggesen 1818, sp. 1435 f.).

Fra at være en relativt upåagtet tekst i Grundtvigs levetid, hvor den dog blev genoptrykt tre gange i sin helhed, er "Paaske-Lilien" efterfølgende blevet en af de mest udbredte og skattede grundtvigtekster med i alt 20 genoptryk i særudgaver. Dertil kommer årlige opførelser på Det kongelige Teater i perioden 1931-1942 samt en tilbagevendende interesse inden for litteraturforskningen. I dag kendes værket formentlig bedst fra *Den Danske Salmebog*, hvor et uddrag på seks strofer blev optaget i 1953, med førstelinjen "Påskeblomst! hvad vil du her?". Denne version er på nær et enkelt ord i sidste strofe videreført i salmebogen fra 1992.

Grundtvig selv havde i 1837 uddraget i alt 15 strofer fra prologen og epilogen og ladet dette digt trykke i *Sang-Værk til den Danske Kirke*, som nr. 297. Digtet i *Sanguærket* har dannet grundlag for de senere bearbejdede salmeversioner. Carl Nielsen satte melodi til salmen i 1910, og en version fandt første gang vej til *Højskolesangbogens* syvende udgave i 1913, hvor førstelinjen var "Påskeblomst! En dråbe stærk".

For at kunne fungere som salme i den kirkelige menighed er stroferne blevet forandret. Originaldigtets 'jeg' er strøget til fordel for det kollektive 'vi', og temaet er blevet almengjort. Teologen Jørgen Kjærgaard har forklaret det således:

Påskeblomsten er blevet en budbringer, en herold, hvis budskab salmen tyder og giver videre. Salmens form tillader den, der synger eller læser den, selv at deltage i fortolkningsprocessen, og undervejs tilegne sig den indsigt, digteren henter hos den oversete blomst (2008, s. 251).

Ikke alle har bifaldet den version, som salmebogscommissionen i 1948 med 6 stemmer for og 4 imod, anbefalede til optagelse i salmebogen (Willert 2012, s. 16). Det er blevet fremført, at salmebogens version ikke blot er beskåret, men "forskåret", dvs.

beskadediget i processen (Sandstrøm 2013, s. 87). Jørgen I. Jensen fastslår, at salmen ikke udtrykker Grundtvigs, men kirkens kristendom i sidste halvdel af 1900-tallet (Jensen 1995, s. 383).

Læs mere

For et receptionshistorisk overblik og en redegørelse for den ændring, som teksten løbende har undergået indtil den endelige salmeversion blev optaget i *Den Danske Salmebog*, henvises til Willert 2012.

6 Anvendt litteratur

- Baggesen, Jens (1816) "Komfremmetlegen" i *Danfana*, oktober, s. 365 f. København.
- Baggesen, Jens (1818) "Nikolai Fredrik Severin Grundtvig" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 85, 24. oktober, sp. 1435-1436. København.
- Behrendt, Poul (1974) *Viljens former. Augustin – Goethe – Grundtvig*. Viborg.
- Brask, Peter (1974) *Tekst og tolkning. Bidrag til den litterære semantik*, bind 1: *Tekstbeskrivelsens teori og metode*. Roskilde.
- Brix, Hans (1938) "N.F.S. Grundtvig: Paaskelilien" i *Analyser og Problemer. Undersøgelser i den ældre danske Litteratur*, bind 4, s. 162-181. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. XI-XIV. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817a) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 2, s. III-X. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817b) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 3, s. IX-XIV. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837: 1836-1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, nr. 1, hæfte 1-8. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1905) *N.F.S. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, udg. Holger Begtrup, bind 3. København.
- Henriksen, Aage (1971) "Grundtvig og Baggesen. En litterær anekdote" i *Gotisk tid. Fire litterære afhandlinger*, s. 9-75. København.
- Holberg, Ludvig (2016) *Hexerie eller Blind Allarm [1731]*, udg. Karen Skovgaard-Petersen i: *Ludvig Holbergs Skrifter*. København & Bergen.
- Holm, Anders (2001) *Historie og efterklang. En studie i N.F.S. Grundtvigs*

tidsskrift Danne-Virke. Odense.

- Jensen, Jørgen I. (1995) *Den fjerne kirke. Mellem kultur og religiøsitet*. København.
- Kjærgaard, Jørgen (2008) *Salmehåndbog* 2. udg., bind 2 (2008): *Salmekommentarer – til salmerne i Den Danske Salmebog 2002*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Nielsen, Erik A. (1982) “En dråbe stærk. Om Grundtvigs Paaske-Lilien” i *Hvad Fatter gjør ... Boghistoriske, litterære og musikalske essays tilegnet Erik Dal*, udg. Henrik Glahn m.fl., s. 334-350. København.
- Nielsen, Vilhelm (1990) “Omkring Grundtvigs ‘Paaske-Lillien’” i *Dansk Udsyn*, udg. Askov Højskole, s. 253-268. København.
- Sandstrøm, Bjarne (2013) “Den evige sandheds timelige billede. N.F.S. Grundtvig *Paaske-Lilien*, 1817” i *Himmelstiger i dansk litteratur før Guds død*, udg. Jens Anker Jørgensen, Bjarne Sandstrøm & Knud Wentzel, s. 87-100. Odense.
- Thomsen, Ejnar (1957) *Digteren og Kaldet*. København.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden*. København.
- Willert, Ida Balslev (2012) “Paaske-Lilien. Fra Paaske-Lilien til Påskeblomst” i *Hymnologi. Nordisk tidsskrift*, hæfte 1-2, s. 7-21. Løgumkloster.